

————— EEDER —————
EDEBÎ ELEŞTİRİ DERGİSİ
ISSN: 2602-4616

Cilt V, Sayı I, Yıl 5, Mart 2021

Makale Adı /Article Name

Paris Günleri Işığında Bir
Entelektüelin Beslenme Kaynakları

Nutritional Resources of an
Intellectual in The *Light of The Paris*
Days

Yazar/Author

Pınar ALÇİÇEK

Doktora Öğrencisi

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

pnralcicek@gmail.com ORCID: 0000-0002-9089-6626

Yayın Bilgisi/Article Information

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 13.01.2021

Kabul Tarihi: 08.03.2021

Yayın Tarihi: 31.03.2021

DOI: 10.31465/eeder.859711

Sayfa Aralığı: 215-232

Kaynak Gösterme/Citation

Alçıcek, Pınar (2021). "Paris Günleri Işığında Bir Entelektüelin Beslenme Kaynakları", *Edebî Eleştiri Dergisi*, C V, S I, s. 215-232

(Bu makale, yazar beyanına göre, TR DİZİN tarafından öngörülen "ETİK KURUL ONAYI" gerektirmemektedir.)

ÖZ

Entelektüel, üzerinde çokça konuşulan ve bazen aydın ile karıştırılan bir kavramdır. Entelektüel birikim, aydın kimliğin bir gerekliliği olarak düşünülmelidir. Entelektüelin, hangi aşamalardan geçerek bu kimliğe kavuştuğu ve hangi kaynaklardan beslenerek entelektüel donanımına sahip olduğu önemli bir meseledir. Bunu tespit edebilmek için kişinin yaptığı okumalara, zihinsel ya da sanatsal üretimlerine, yaşam deneyimlerine, otobiyografik anlatılarına bakmak gerekmektedir. Demir Özlü, aydın yazar kimliğiyle Türk Edebiyatı'na pek çok katkı sağlamıştır. Yazarın sanat anlayışını ve felsefi görüşlerini yapıtlarında görmek mümkündür. Bunların arka planını keşfetmekse onun entelektüel gelişimini izlemekle gerçekleşebilir. Özlü'nün gençlik dönemi, entelektüel kimliğinin gelişmeye başladığı süreci kapsar ve yazarın beslendiği kaynakları da verir. Bu makale, Demir Özlü'nün entelektüel kimlik ediminde beslendiği kaynakları tespit etmek amacını taşır. Bunun için yazarın güncelerinden oluşan Paris Günleri adlı eseri incelenmiştir. Eser; Özlü'nün gençlik döneminde Paris'teki yaşam deneyimlerini, okuduğu kitapları, etkilediği felsefi görüşleri verir. Yazar, güncelerinde erken yaşta kitap okumaya başladığını ifade eder. Türk ve dünya edebiyatından, felsefe ve sanat akımlarından, siyasetten, tarihten teşekkül eden geniş bir okuma alanı vardır. Okumaları arttıkça yazma isteği de uyanır. Yazınsal üretim, ona aynı zamanda yazar kimliği de kazandırır. Paris'e gidişi ve orada aldığı eğitim de Özlü'nün beslenme kaynakları arasındadır. Paris'e göç etmesi; onu dil, kültür, bilim bağlamında dönüştürür. Yazarın sanatını ve düşüncelerini etkileyen varoluşçuluk, entelektüel kimliğinin omurgasını oluşturur. Özlü, bütün bunlardan yararlanarak entelektüel kimlik oluşumunu gerçekleştirir.

Anahtar Kelimeler: Demir Özlü, entelektüel, beslenme kaynakları.

ABSTRACT

Intellectual knowledge is the condition of an enlightened identity. It is an important issue that through which stages the intellectual acquires this identity and from which sources he/she has the intellectual equipment. In order to determine this, it is necessary to look at the readings, mental or artistic productions, life experiences and autobiographical narratives of the person. Demir Özlü made many contributions to Turkish Literature as an intellectual writer. It is possible to see the author's understanding of art and philosophical views in his works. Discovering the background of these can be accomplished by watching his intellectual development. This article aims to determine the sources that Demir Özlü's feeds on in the act of intellectual identity. For this, the author's work named Paris Days, which consist of diaries from his youth, has been examined. The work gives the Özlü's life experiences in Paris, the books he read and the philosophical views he is influenced by. The author expresses that he started reading at an early age in his diaries. There is a wide reading field consisting of Turkish and world literature, philosophy and art movements, politics and history. As their readings increase, the desire to write awakens. Literary production also gives him the identity of a writer. His departure to Paris and the education he received there are also among Özlü's nutritional resources. Immigration to Paris transforms him in terms of language, culture and science. Existentialism, which affects the author's art and thoughts, forms the backbone of his intellectual identity. Özlü realizes the formation of intellectual identity by taking advantage of all these.

Keywords: Demir Özlü, intellectual, nutritional resources.

GİRİŞ

Entelektüel kimlik; edebiyat, sanat, felsefe, sosyoloji, psikoloji, tarih, siyaset gibi sahalarda derinlikli okumalar yaparak; kültürel dönüşüme katkı sağlayarak; toplumsal hayata, sanata ve bilime yön vererek kazanılır. Bu süreçte entelektüel aday, çeşitli kaynaklardan beslenerek yol alır. Kişinin, yaşadığı çağ ile kendi zamanına kadar var olan birikim, hazır bulduğu kaynaklar arasındadır. Entelektüelin meyilli olduğu konular da onun faydalanacağı alanların belirleyicisidir.

Demir Özlü (1935-2021), aydın kimliği ile öne çıkan isimlerden biridir; 1950 kuşağı yazarlarından ve Türk Edebiyatı'nda varoluşçuluğun ilk temsilcileri arasındadır. Özlü, Çopuroğlu ile yaptığı bir söyleşide 1950 kuşağının “demokratik ve sosyalizan bir Türkiye” istediğini ve “Demokrat Parti iktidarına karşı” olduklarını

ifade eder. Özlü, kendi kuşağının çok çalıştığını; Batı edebiyatlarını tanımayı ve kendilerini yetiştirmeyi amaç edindiklerini; bunun için bir ya da iki yabancı dil öğrendiklerini anlatır. Kendilerini Batıcı kabul eden 1950 kuşağının, iki görev üstlendiğini söyler. Bunlardan ilki, Türkçeyi geliştirmek ve işlemek; ikincisi, çağdaş Batılı yazarların eserleri gibi nitelikli ürünler vermektir. Bu kuşak; Kierkegaard, Sartre, Camus, Lev Çestov gibi varoluşçuları okur ve bu felsefe üzerine kafa yorar (2015: 198). Bu felsefenin edebiyata taşınmasında ve bu felsefeyle bütünleşmiş bir külliyat oluşmasında Özlü'nün çabaları dikkate değerdir. Yazar, varoluşçulukla ilgili çeviriler yapar. Eserlerinin varoluşçuluk felsefesinin temalarıyla yüklü olduğu gözlenir. Böylece yapıtları, felsefi bir boyut da kazanır.

Demir Özlü'nün yazar ve entelektüel kimliklerini kazanması, belli bir süreci kapsar. Ona bu kimlikleri kazandıran okuma, yazma, düşünme, öğrenme, sorgulama, üretme gibi etkinlikler; yazarın ilk gençlik dönemi itibarıyla çalışmasını zorunlu kılmıştır. Her entelektüel gibi Özlü de yaşadığı dönemin düşünce ve sanat anlayışlarından, toplumsal ve siyasal ortamından etkilenerek kimliğini bulmuştur. Türk hikâye ve romanını etkileyen, 1950 kuşağının yenilik arayışını destekleyen aydın bir yazarın gelişim dönemine bakmak önemlidir. Özlü'nün entelektüel kimlik ediminde yararlandığı kaynakları tespit etmek sadece Özlü'nün sanatçı ve aydın kimliğinin gelişim seyrini ortaya koymayacak; aynı zamanda entelektüel kimlik oluşumunda bir yol gösterici olacaktır. Bu bağlamda öncelikle entelektüel kimliğe dair kavramsal bir temellendirme yapılmalı ve sonrasında Özlü'nün bu kimliğe kavuşmak için hangi kaynaklardan beslendiğine bakılmalıdır. Bu da yazarın gençlik yıllarını işaret etmektedir. Onun beslenme kaynaklarını öğrenebilmek için kurgusal eserleri yol gösterici olabilir; fakat gençlik döneminin deneyimlerini anlattığı *Paris Günleri*'nin özellikle *Paris Güncesi (1961-1962)* kısmı, bu çalışmanın amacına ulaşması için daha uygundur. *Paris Günleri* çerçevesinde yazarın diğer bazı yapıtlarından da faydalanılarak onun entelektüel kimlik edinmesindeki düşünsel ve edebî yönelimleri ile gelişimleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. ENTELEKTÜEL KİMLİK

Entelektüel kavramı, günümüzdeki popülaritesini arttırmış ve esasında farklı anlama sahip olan aydın kavramı ile sürekli gündeme gelmiştir. Her aydın, entelektüel birikime ihtiyaç duyar; entelektüel kimlik, aydın kimliğin önemli bir parçasını oluşturur. Çalışmada bu kavramları karşılaştırmak gibi bir amaç söz konusu olmadığından yalnızca “entelektüel” üzerine odaklanmak yeterli görülmektedir. Entelektüel kelimesinin kökenini araştırmak için Latince ile Grekçe'ye bakmak gereklidir. Kovanlıkaya, Latince *intellectus*'un karşılığı olan “entelekt”in, “derlemek, toplamak, seçmek, okumak, söylemek” gibi anlamlara gelen *intelligere*, *legere* fiilinden geldiğini bildirir. Bu fiildeki *leg*, Grekçe'de aynı anlamları taşıyan *légei* fiilindeki *lég* ile aynı kelimedir. Entelektüel kelimesi, kökeni ile beraber düşünüldüğünde “içini bütün olarak yakalama, kavrama, görme veya okuma” anlamlarına kavuşur (Kovanlıkaya, 2006: 206). Entelektüel sözcüğünün Fransızcadaki kaynağı olan “intellectuel”; düşünce ve kültür ürünlerine ilgi duyan, zihinsel eylemleri ile ön plana çıkan kişi anlamındadır (Hilav, 2016: 11). Entelektüel, zihinsel akış içinde önceliğini insanlara verir. Böylece entelektüel için hak, adalet, haksızlık, özgürlük, sömürü vb. kavramlar önemli hâle gelir. Bunun yanı sıra entelektüel, kuram ile pratik arasında bir ilişki kurmalıdır (Arslan, 2002: 203-204). Kuram ile pratiğin birlikteliği, entelektüelin tutarlı olma yönüne işaret eder. Söylemleri ve eylemleri, birbirine zıt olan birinin entelektüel kimlik ile de çelişkiye düştüğü kesindir. Kaldı ki bu karşıtlık, ahlaki bir sorun olarak addedilmeli ve genel anlamda “üstün” niteliklerle donatılan bir entelektüelin, kendi misyonuna aykırı davranarak kimliğini zedelediği kabul edilmelidir. Her dönemin içinde yetişen

entelektüeller, toplumda önemli işlevlere sahiptirler: halkın kültürel gelişimine katkıda bulunmak, halkı doğru yönlendirmek, aydın kimliğe aday olmak, bilgisiyle topluma ve çevresine örnek olmak vb.

Bir entelektüelin yetişmesi, uzun bir süreci ve çalışmayı gerektirir. Entelektüel, çeşitli kaynaklar vasıtasıyla kendini yetiştirir. Kılıçbay; İslamiyet'i, İslam kültürünü, Batı kültürünü, eğitimi, entelektüelin beslenme kaynakları arasında sayar. Ancak Osmanlıdan beri gelen Türk eğitim sistemini, eğitimin ezbere dayalı olmasını ve ulaşılan sonuçların sorgulanmamasını eleştirir. Kılıçbay'a göre eğitimin bu döngüye hapsedilmesi, öğrencilerin de kabullenilmiş doğruların dışına çıkamamasına sebebiyet verir (1995: 177-178). Şeriatî, aydın için bilimsel kaynak olarak "sokak, çarşı, pazar, iş yeri, tarla, köy, toplumun adabı, kural ve gelenekleri, dili ve konumu"nu işaret eder. Bu kaynaklar, entelektüel için de geçerli kabul edilebilir (Şeriatî, 2017: 96). Kültür, eğitim, toplumsal yapı, dil gibi kaynaklar, entelektüelin gelişimine katkı sağlar. Bu unsurları kimliğine dâhil edip özümsemek, bunlar aracılığıyla bakış açısını genişletmek, gözlem ve deneyim kazanmak, entelektüel kimlik inşasında önemlidir. Bunların dışında var olan düşünceler, akımlar, anlayışlar ile bunlara karşı geliştirilen fikirler veya ideolojiler de entelektüelin beslenme kaynaklarından bazılarıdır.

Entelektüel kimliğin gelişimi, yapılandırılmış ve özümsemiş ciddi okumaların ve bunların yönlendirdiği düşünce dünyasının bir getirisidir. Bir aydın olan Demir Özlü'nün düşünsel kazanımları ile sanatsal ve zihinsel üretimlerinin izini sürmek, entelektüel kimlik oluşumunun özünü kavrama noktasında yol göstericidir. Bunun yansımalarını elbette öykü, roman, şiir gibi edebî ürünlerde görmek mümkündür. Ancak bir yansımanın ötesine geçip varlık nedeninin dayanaklarını, yol ve yöntemini belirlemek, kurmaca eserlerden çok yazarın kendisini anlattığı eserlerde daha net biçimde tespit edilir. Bu eserlerden biri de *Paris Günleri*'dir.

2. *PARİS GÜNLERİ'NDE ENTELEKTÜEL GELİŞİMİ OKUMAK*

Demir Özlü'nün tür bağlamında "Yaşantı" olarak nitelendirdiği *Paris Günleri*, *Paris Güncesi* (1961-62) ile *Balkur'da Akşam Yemeği* adlı iki eserden teşekkül eder. *Paris Güncesi*, bu çalışmaya asıl kaynaklık eden eserdir. Demir Özlü, "Sunu" bölümünde evinin deposunda bulunduğu dosyalardan bahseder. Dosyalar arasında 1961-1962 yıllarında Paris'te iken yazdığı günlük parçaları da vardır. Bunları bütünsel bir yapıya dönüştürmek ve bu şekilde yayımlatabilmek için bir düzenleme yapar ve ortaya *Paris Güncesi* (1961-1962) çıkar. *Paris Güncesi*, 26 Ekim 1961 tarihli günce ile başlar; 29 Haziran 1962 ile son bulur. Günce; Demir Özlü'nün entelektüel kimlik ediminde okuduğu kitapları, etkilendiği isimleri ve bunların eserlerini, felsefelerini, düşüncelerini vermesi bakımından dikkate değerdir. O dönemki entelektüel kuşağın ilişkilerini ve ruhsal durumlarını gösteren günce parçaları, tanınmış adların yaşantılarına az çok tanıklık etmemizi sağladığı için de önemlidir. Yazar, bu güncelerin "burjuva katından gelen, okumuş bir kişinin içkişilerinden başka" bir şey olmadığını söyler (Özlü, 2017: 57). Özlü'nün eserlerinde otobiyografik unsurlar genellikle mevcuttur. Bu bakımdan *Paris Güncesi* dışındaki eserleri de yazarın entelektüel gelişimindeki belirleyici öğeleri vermesi bakımından destekleyicidir. Özlü; geniş okumalar yaparak, iyi bir eğitim alarak, disiplinlerarası çalışarak, felsefe ve edebiyat alanında kendini yetiştirerek, genç yaşta Paris'e eğitim amacıyla göç ederek entelektüel kimliğini kazanmıştır. Yazarın, ileriki dönemlerinde aydın kimliği yakaladığı görülür; bunun için gençlik döneminden sonra beslendiği kaynakları genişlettiği muhakkaktır.

2.1. Eğitim ve Okuma Eylemi

Eğitim, entelektüel kimlik oluşumunda en temel basamaktır. Kişinin aldığı ilk eğitim, aile kurumunda başlar. Aile yapısının ve kültür düzeyinin, kişiyi şekillendirmedeki rolü yadsınamaz. Aile faktörü, kişinin yetiştiği şartları ve ortamı anlatır. Özlü'nün babası Avukat Sabih Bey, öğretmenlik ve MEB Müsteşarlığı yapmıştır; annesi, Nimet Hanım da öğretmendir. Demir Özlü, yazar Tezer Özlü ve yazar-çevirmen Sezer Duru ile kardeştir (Küçük, 2019: 9). Ailesinin eğitimi oluşu, Özlü'nün doğru yönlendirilmesinde etkindir. Ailedeki kültürel birikim, kişiyi küçük yaşta dönüştürmeye başlar. Özlü'nün sinemaya ilgisi de küçük yaşta gelişir. 1940'lı yıllarda anneannesinin kendisini sinemalara götürdüğünü ve beraber Amerika'dan, Avrupa'dan gelen filmleri izlediklerini söyler (Özlü, 2020: 23). Sanata ve bilime meraklı bir aile, yetiştirdiği çocukları bu alanlara yönlendirerek onlar için entelektüel kimlik zemini hazırlar. Evinde hiç kitap olmayan bir kişi ile kütüphaneli, resim ve heykel gibi sanat ürünleriyle bezeli bir evde doğan ve büyüyen kişi, aynı şartlarda yetişmiş olmaz. Sinema ve tiyatrunun konuşulduğu, film ve oyun gösterilerine gidildiği, çeşitli bilimsel faaliyetlerin tartışıldığı bir ortamda büyüyen bir çocuk ile bunlara yabancı bir ortamda yetişen bir çocuk elbette aynı alt yapıya da sahip olamaz. Sıradan bir aileye mensup olmak da müzik eserlerine aşina bir kulağa sahip olmayı zorlaştırır. Bunun gibi faktörler ile entelektüel kimlik, birbirine yakın mesafede durur ve kişinin işini bir anlamda kolaylaştırır. Aksi takdirde kişinin entelektüel kimlik kazanımı, kişisel çabaların yoğunlaştığı daha zorlu bir süreci gerektirebilir. Bu bağlamda Özlü, aile mensubiyeti sayesinde şanslı bir çocuktur. İlk gençlik dönemlerinde kitaplara olan merakı, onu kitabevlerinden ayırmaz. Beyoğlu'ndaki kitabevlerini gezer. Hachette Kitabevi, Sander, Saray Kitabevi gibi kitapçılarda vakit geçirir. Arkadaş çevresi ile edebiyat üzerine konuşurlar (Özlü, 2020: 32).

Üniversite de eğitim anlamında işlevseldir. Eğitimi yalnızca üniversite ile sınırlamak doğru değildir; fakat yükseköğrenim, belli bir alanda uzmanlaşmayı sağladığı gibi bilim ve sanatın konuşulduğu ve geliştirildiği kurumlar olmasıyla da kişiye entelektüel bir ortam sunar. Demir Özlü, Kabataş Lisesi'nde üç yıl yatılı, bir yıl gündüzlü okur. İstanbul'da üniversite eğitimi alır. Eğitim hayatı, onu edebiyat dünyasının tanınmış kişileriyle buluşturur. Yazarın entelektüel kimlik inşası, ilk gençlik döneminde yaptığı yoğun okumalarla başlar. Okul çevresi ve gittiği dil kursu da bu inşada önemlidir.

Paris Güncesi'ndeki ilk güncesinden başlayarak geriye dönüşlerle kendini ve yaşamını anlatan yazar; Paris'e gitmeden önce İstanbul'un Fatih semtinde ailesiyle beraber yaşadığından bahseder. Özlü, 1952-1953 eğitim döneminde lise dördüncü sınıfta iken Fransız Konsolosluğu'ndaki Fransızca derslerine yazılır. Bu derslerde edebiyat tutkunu Ferit Edgü ile tanışır (Özlü, 2017: 14). Liseyi bitirince Hukuk Fakültesi'ne girer. Özlü, Hukuk Fakültesi'ne iki yıl ara verdiği dönemde felsefe derslerine girer. Sonrasında Hukuk'a döner. Yirmi dört yaşında mezun olur. Eğitim dönemlerinde de okumaya tutkun biri olarak karşımıza çıkar. "Okumanın benim için yaşamak olduğu, okumaktan bıktığım halde, ona devam edişimden de belli değil mi?" (2017: 45) diye soran Özlü, erken yaşta başladığı okumalarının yaşamının odak noktası olacağını tahmin etmektedir. Özlü giderek kitaplarla nefes alan birine dönüşür. Böylece benliğinin de bir parçası olan kitaplar, farklı alanlardaki okumaları zorunlu kılar. Kitapların çeşitliliği artarken yapıtlardaki karakterler, okuma eylemini kendi yaşantısına bağlayan zincirlere dönüşür. Karakterleri kendi yaşamına konuk eder. Okuma yoğunluğu içinde kendi yolunu bulmaya çalışan Özlü, tanımaya başladığı düşünce sistemlerinde kendi düşüncesini nasıl geliştireceğini araştırır.

Özlü, 1961'de Sarbonne Üniversitesi'ne "serbest öğrenci" olarak kaydını yapar; Paris'te Prof. Raymond Aron'ın ilgisinde "pénoménologie sociologique"

konusunda çalışır. Özlü'nün burada tercih ettiği hocalar ile dersler; onun ilgi alanlarını, eğilimlerini ve okumalarının yönünü belirleyecek ipuçları sunar. Bunlar arasında Raymond Aron'un "Toplumbilimin Büyük Öğretileri: Durkheim, Max Weber, Pareto"; Gurvitch'in "Toplumbilimin Büyük Sorunları"; Passeron'un Durkheim ve Max Weber hakkında okutacağı dersler; genel felsefe alanında ders veren Jean Wahl'in "Berkeley Açıklamaları"; Ferdinand Alquié'nin "Spinoza'nın Felsefesi" sayılabilir. Bu dersler, Özlü'nün felsefi ve sosyolojik altyapısının göstergesidir ve bu alanlarda kuracağı entelektüel birikiminin hazırlayıcısıdır. Onun toplumbilime merakı da yine toplumsal duyarlılığıyla ilgilidir. Asaf Çiyiltepe, Özlü İstanbul'da iken ona Jean Wahl'in *La pensée de l'existence* (Varoluş Düşüncesi) adlı eserini armağan eder. Varoluşçuluk üzerine ilk bilgilerini ondan edindiğini belirten Özlü'nün varoluşçulukla ilgili düşünceleri Paris'te aldığı derslerle de gelişmeye devam edecektir. Onun kendi iradesiyle Paris'e giderek eğitim alması, ilgi alanlarını gösterdiği gibi dil konusunda sorun yaşamadığını, Fransızcanın inceliklerine hâkim olduğunu ve özgüveninin yüksek olduğunu kanıtlar. O sadece kaba bir özgürlük beklentisiyle Paris'e gitmemiş; kendisinde var olan birikimi geliştirmeyi, iyi bir eğitim alarak kendini yetiştirmeyi amaçlamıştır. Özlü'den hareketle entelektüel kimlik kazanımı; özgür düşünce, akademik ortam, nitelikli bir eğitim, dil yeteneği ve bunların hazırlayıcısı olan düşünsel ilgi ile mümkün görünmektedir.

Özlü'nün okumaları, edebiyat ve felsefe ağırlıklıdır. Varoluşçuluk felsefesi, Özlü'nün edebiyat ve düşünce dünyasının en önemli anahtarıdır. Yaşadığı dönem, dünyaya bakış açısı, özellikle Ferit Edgü ile olan dostluğu, Fransa'ya gidişi ve orada aldığı dersler, Özlü'nün varoluşçuluğu derinlikli olarak tanımasına ve benimsemesine olanak sağlar. Bütün bunların temelinde onun edebiyata olan bağlılığı yatar.

2.2. Edebiyat Dünyası

Demir Özlü, şiir yazarak edebiyat dünyasına girse de daha çok hikâye ve romanlarıyla tanınır; erken yaş dönemlerinde başladığı okumalarıyla edebiyata derinden bağlanır. Yapıtlardaki karakterler ve imgeler, günlük hayatına taşınır. Okuma merakının yazma merakına evrilmesi böylece kaçınılmaz olur. Özlü, kendi kuşağının etkilendiği varoluşçuluk, nihilizm, gerçeküstücülük gibi akımlardan etkilenir ve bu etkiler, onun okuma alanlarına yansır. Bu akımların öncüleri ya da bunların izlerini taşıyan eserler, onun ilgisini daima çekmiştir. Öyle ki yakınlık duyduğu yapıtlara ve akımlara hâkimiyetini güncelerinde gözlemlemek mümkündür.

Özlü için edebiyat, dünyayı yorumlamak ve anlamlandırmak için birincil yoldur. Kendini yazınla var eden yazar; metinlerinde sürgün, yalnızlık, yabancılaşma, bunaltı, boşluk/hiçlik, arayış izleklerini kullanır. Eserlerinde umutsuz, bunaltılı yaşamı ve kendini sorgulayan bireyin varoluşsal sancıları öne çıkar (Geçen, 2020: 14). Mustafa Kurt, Özlü'nün *Bunaltı* (1958) adlı ilk kitabının, Sartre'ın *Bunaltı* romanına bir atıf olduğunu belirterek yazarın en çok Sartre ve Kierkegaard'ın felsefi görüşleri ile dünyaya bakışlarından etkilendiğini söyler (2007: 210). Bunaltı ve bunaltı sözcükleri, morfolojik olarak farklı köklerden türer ve fonetik olarak da varoluşçu felsefeden hareket ederek semantik açıdan bir yakınlık taşır. Özlü, kitaba bu adı vererek Sartre'ı hatırlatır ve eserin varoluşçu yönüne gönderme yapar. 2009'da eserin yenilenen baskısında yazar, Sartre'ın bu kitabı kendisine yazdığını ve onun "İnsan bir bunaltıdır." sözünü kitabın düşünsel zemini olarak kullandığını anlatır (Geçen, 2020: 70). Özlü, Türk edebiyatı için yeni bir örnek olan *Bunaltı* ile varoluşçu felsefenin anlayış ve yöntemini kullanarak insanı çözümler (Bezirci, 2003: 85). Ancak Bezirci, söz konusu eserin bazı öykülerindeki boşluklardan hareketle Özlü'nün varoluşçuluğu gerektiği biçimde uygulayamadığını; Batılı varoluşçuların

eserlerinde bu boşlukların bulunmadığını ve varoluşçuluğun son derece anlaşılır olduğunu belirtir (2003: 90). *Bunaltı*'nın 1958'da yayımlanması, Özlü'nün varoluşçularla ve onların eserleriyle erken yaşta tanıştığını ve bu yönde okumalar yaptığını gösterir. Bezirci'nin tespitleri ise yazarın varoluşçuluğu bütünüyle kavrayamadığını düşündürür. Yazarın sonraki eserlerinde bu felsefenin daha elle tutulur bir boyut kazandığı bilinmektedir. Jale Özata Dirlikyapan; Özlü'nün, 1950'lerin ortalarından itibaren yazdığı öykülerde olaya çok az yer verdiğini ve öykü anlatıcısının, huzursuzluğunu ve sıkıntısını ayrıntılı olarak aktardığını belirtir. Yazar, öykülerde varoluşçuluğun temel meselelerini, öykü kişilerinin meselesi hâline getirmeye çalışır. Anlatıcı da olan bu öykü kişileri, varoluşsal tedirginliklerini eylemleriyle değil; anlatma yoluyla aktarıp çözümlenmeyi tercih eder (Özata Dirlikyapan, 2007: 122-123). Özlü'nün eserlerinde kişiler de anlatıcılar da yazarın kendisine bağlanır. Dolayısıyla edebî ürünlerinde yazar, kendi varoluş sıkıntılarını işler.

Özlü'nün edebiyat ve felsefe okumaları birbirinin içinde eriyerek bir bütüne dönüşür. Özlü, *Tath Bir Eylül*'de de yazar kahraman olarak gençlik döneminde durmaksızın felsefe yazıları, tiyatro oyunları, romanlar, öykü kitapları vs. okuduğunu; o dönem yaşadığı Fatih'teki evinde kendi odasının açık bırakılmış kitaplarla dolu olduğunu söyler (2011: 94). Özlü, devam ettiği lisede çıkan *Dönüm*'de yazılar yazar. Liseyi bitirdiği yaz döneminde *Türk Dili* dergisinde şiiri çıkar. Bunu, edebiyatçılığının "resmiyet kazanması" olarak yorumlayan Özlü, derginin kapağında adını görmesiyle de kıvanç duyar (2017: 14). Özlü'nün genç yaşta edebiyata ilgi duyması ve yazın hayatına başlaması, Ferit Edgü ile en önemli ortak noktasıdır. İki edebiyat sevdalısının bir arada olması, Özlü'yü sanat alanında besleyen, onu sanat ortamına taşıyan önemli bir durumdur. 1954 yazında da sürekli beraber vakit geçiren iki genç, beraber dolaşır; galerilere gider; Ferit Edgü'nün dostlarını evlerinde ziyaret eder; meyhanelere gider. Özlü'nün Ferit Edgü ile olan dostluğu, Edgü'nün hayatını kaybetmesine değin sürer. Her ikisi de gençlik dönemlerinde bir varoluş bunaltısı yaşar ve ilerleyen süreçte hiçlik noktasına varır (Baş, 2018: 28). Özlü'nün hayatına verdiği akışı destekleyen ve bunu hızlandıran, yazınsal ve zihinsel üretimlerine katkı sağlayan Edgü, dostluğu ve çevresiyle de Özlü'yü edebiyatın içine çeker. Bu süreçten sonra Özlü, dergi ve gazetelere yazılar yazar. On dokuz yaşında Baylan Pastanesi'ne gitmeye başlar. Baylan'da Ankara'dan gelen Yılmaz Gruda, Ahmet Oktay, Güney Sümer gibi genç yazarlarla buluşur (Özlü, 2017: 15). Bu entelektüel ortam, Özlü'yü etkiler. Onlarla bir arada olup edebî sohbetler yapmak, Özlü'nün kendi yolunu bulmasına yaradığı gibi düşünce dünyasının ufuklarını da açar; ona özlem ve ihtiyaç duyduğu atmosferi sağlamış olur. Bunun ruhsal anlamda ona iyi geldiğini söylemek ne kadar doğruysa zihinsel yönelimlerini genişlettiği de o kadar gerçektir. Özlü'nün Hukuk Fakültesi'nde son sınıfa başlarken ilk öykü kitabı da çıkar. Onun, Paris'e gemiyle giderken yolculuk boyunca günce yazması da edebiyata düşkünlüğünü ve yazabilme çabalarını gösterir.

Özlü'nün okuduğu yerli ve yabancı yazar ve şairlerin bir kısmını *Paris Güncesi*'nde tanımak mümkündür. Fransızca ve İngilizce bilen yazar, kimi eserleri kendi dillerinde okur. Maupassant'ın *Bel-Ami* adlı romanının *Güzel Dost* adlı Türkçe çevirisini lise üçüncü sınıfta iken iki kez okur. Daha sonra Fransızcasını okur. Maupassant da yazarın eserde andığı diğer yazarlar ve eserler gibi Özlü'nün yazar kimliğini etkiler. Eserleri, kendi dillerinden okumak da yazarın dil yeteneğini geliştirmesini, ikinci bir dile ihtiyaç duymaksızın orijinal dilinden okuyup özümsemesini sağlar ve yabancı edebiyatı yakından tanınmasına imkân verir. Maupassant'ın üslubunu ve bakış açısını natüralist çizgi doğrultusunda yorumlayan Özlü, ilk hayranlık duyduğu yazarlar arasında Maupassant'ın adını zikreder. Ayrıca

Bel-Ami'de Paris yaşamının canlılığı da Paris'e ilgisini arttıran nedenlerden biridir (2017: 36). Lisede Alman romantikleri okur. Kafka, Sait Faik, Attilâ İlhan, Panait Istrati de Özlü'nün okuduğu isimler arasındadır. Rilke'nin *Malte Laurids Brigge'nin Notları*'nı, gençliğinde Lou Andreas Salomé'ye yazdığı mektupları okur. Mektuplarda Rilke'nin kadınlar karşısındaki tutumuna katılmaz, kadınlarla yakınlık kurulması taraftarıdır. Kadınlar konusunda Balzac'a ve Stendhal'e hayran olduğunu söyleyen Özlü, Balzac'ın *Cousine Bette*'deki kadınlara bakışından Balzac'ın kadın ruhunu tanıdığı sonucuna ulaşır. Stendhal'in de kadınlara olan sevgisini eserlerine yansıttığını düşünür. Fakat Jean-Paul Sartre bu isimlerden farklıdır. Kadın-erkek ilişkilerinin uzlaşmaz yanlarını da gösteren Sartre, çağın sorunlarını bir düşünür gibi irdeler (Özlü, 2017: 40-41). Özlü; Norveçli yazar Knut Hamsun'un, sağlıklı kadın güzelliği karşısında tedirginleşip kendi kendisiyle mücadele eden erkek kahramanlarıyla kendi arasında benzerlikler kurar (Özlü, 2017: 49). Özlü, yaşamının pek çok konusunda olduğu gibi kadınlarla olan ilişkilerinde de birlikteliği akışına bırakıp anın tadına varmak yerine sorgulayıcı tavrı nedeniyle sıkıntı yaşamayı tercih eder. Bu bağlamda kendisine yakın bulduğu kahramanları okumaktan vazgeçmez.

1950'lerde Türk hikâyeciliğinde Sait Faik ile Sabahattin Ali çizgisini sürdüren iki ana akım vardır. Sabahattin Ali çizgisi, toplumcu gerçekçi hikâye iken Sait Faik çizgisi, modernist hikâyedir ve varoluşçuluk ile gerçeküstücülük akımlarından etkilenir. Sait Faik çizgisindekiler, toplumcu gerçekçilerin gerçekçilik anlayışına karşıdır ve yeni bir gerçekçilik yaratmak isterler. Sait Faik çizgisini takip eden hikâyelerde “yaşamın saçmalığı, içgüdülerin dış koşullar tarafından engellenmesi sonucu düşülen umutsuzluk, bunları ortadan kaldıracak bir özgürlük anlayışı” temel izlekler olarak saptanır (Altuğ, 2001: 29-30). Sait Faik'in öykülerini de şiirlerini de okuyan Özlü; imgelerle örülmüş karmaşık üslubu, derinleşen yalnızlığı, karabasanlara dönüşen mutluluk arayışı ile Sait Faik'ten etkilenir. Özlü'nün Sait Faik hayranlığı, Çehov okumalarını da getirir. *Bir Yaz Mevsimi Romansı*'nda: “Çehov'un öyküleriydi en çok seni kendisine çeken: ‘*Küçük Köpekli Kadın*' öyküsündeki Kırım sahillerindeki durgun denizi, kıyafetleriyle çarlık dönemi sayfiye insanlarını” gözünün önüne getirip o yumuşak iklimi duyar gibi olur (Özlü, 2019: 429). Gençlik dönemlerinde Sabahattin Ali de okur (Özlü, 2006a: 60). Faulkner'ın hikâyelerini beğenir. Fakültede Henry James'in “*Daisy Miller*” adlı öyküsünü okur (Özlü, 2006a: 122). Küçükken okuduğu Benjamin Constant'ın *Adolphe* romanını tekrar okuma isteğinden söz eder (Özlü, 2019: 424). İlk gençliğinde Tolstoy'un *Çocukluğum* isimli küçük romanını (Özlü, 2006b: 61) ve J. D. Salinger'in adını vermediği bir eserini de okur (Özlü, 2006b: 51). Demir Özlü, yerli ve yabancı şairlerin şiirlerini okur. Bunlar arasında Alman romantikler de vardır. Heidegger'in, Hölderlin'in “*Heimkunft-Retour*” şiiri üzerine yazdığı bir yazıyı okuyan ve bu şiirde geçen “Aradığın yakındadır, seni karşılıyor bile” dizesi, Özlü'nün bağlandığı bir dizeye dönüşür. Hölderlin'in *Hypérion* adlı eserini de okur (Özlü, 2017: 50). Byron'u, Rousseau'nun *Julie ya da Yeni Héloïse* adlı kitabını, Flaubert'i, Dickens'ı, *Huckleberry Finn*'in *Yeni Serüvenleri*'ni (Özlü, 2006a: 145), Nurullah Ataç'ı okur (Özlü, 2017: 61). Yabancı edebiyatla tanışması erken yaşlara dayanan Özlü, entelektüel birikimini arttırırken kendi sanatsal kodlarını da yerleştirmeye çalışır. Sadece Türk edebiyatıyla ya da sadece Batı edebiyatıyla kendisini sınırlandırmaması; entelektüel konumunu, sanatını ve birikimini olumlu yönde etkiler.

Amerika 1954'te Demir Özlü, fakülte döneminde yazma girişimlerinden söz eder. Lautréamont'dan etkilenir ve onun düzyazı şiirlerine benzeyen satırlar yazdığını anlatır. Fakültedeyken gündelik bir gazetenin edebiyat ekinde düzyazı ile şiir arasında gerçeküstücülükten izler taşıyan küçük bir metnin yayımlandığını belirtir (Özlü, 2006a: 27-28). Nitekim *Paris Günleri*'nin ikinci bölümü olan

Balkur'da Akşam Yemeği, 1955-1980 yılları arasında yazarın farklı tarihlerde yazdığı iki bölümden oluşan düzyazı şiirlerinden oluşur. Eserin ön sözünü yazan Ferit Edgü, kendisiyle birlikte Demir Özlü'nün okuduklarından söz eder: Sait Faik'in özellikle de son öykülerini ve Orhan Veli'nin, Melih Cevdet'in, Oktay Rifat'ın ürünlerini okurlar; bulabildikleri Nâzım'ın şiirlerini ezbere bilirler; Rilke'nin *Malte Laurids Brigge'nin Defteri*'ni birbirlerine okurlar; Novalis, Jean Paul'den başlayarak Alman romantiklerini, Mörrike, Büchner, Tieck, Hoffmann, Kleist gibi yazar ve şairleri tanırlar (Özlü, 2017: 65). Edgü, eserdeki düzyazı şiirlerinin, ilk gençlik yıllarındaki Rimbaud, Lautréamont, Rilke, Beckett okumalarına bir gönderme olduğunu söyler. Özlü'nün romantik söylemleri, gelecekteki yazarın habercisidir. Rilke, Alman edebiyatının Yeni Romantizm-Empresyonizm-Sembolizm akımlarının bir temsilcisi (Aytaç, 1991: 101) olarak Özlü'yü etkiler. Özlü, *İthaka'ya Yolculuk* romanında da Rimbaud'nun şiirlerini ve Conrad'ı okuduğundan bahseder (Özlü, 2020: 11). Mallarmé'nin şiirlerini bilir, şairin yaşantısı hakkında da okumalar yapar (Özlü, 2006a: 122). Langston Hughes'in şiirlerini okur (Özlü, 2006a: 60). Gençlik dönemlerinde Cahit Irgat'ın şiirlerini de beğendiğini belirtir (Özlü, 2006b: 68). Farklı tür şiir okumaları, onun ruhsal değişimi ile bir ahenk sağlar. Akımları, anlayışları, türleri, bünyesine dâhil ederek yetkinleşmeye çalışır.

Özlü, on dokuz yaşındayken bütün modern edebiyatı okur; Kafka'nın *Kanun Önünde* metnini ilk etapta anlayamaz. Eseri fazla derin bulan Özlü, metindeki belirsizliğin ve kayıp sınırların Kafka'ya olan hayranlığını arttırdığını belirtir (2011: 22-23). Kafka'ya olan hayranlığı, Prag'ı da özel kılar. *Tatlı Bir Eylül*'de Prag'da Kafka'nın izlerini arar. Kafka'nın eserlerini okuyan ve ona hayranlık duyan kahraman -ki bu kahraman, Demir Özlü'den başkası değildir-, Kafka'nın karmaşık diliyle yapılandığı kapalı imge dünyasına sahip olamadığının bilincindedir. O, Kafka'nın gizemli dünyasını bütünüyle keşfedemeyeceğini ve o dünyayı algılayamayacağını bilir: “Onun öykülerinde ya da günlüklerinin kimi satırlarında hisseder gibi olduğun ruhsal yaklaşım kuşkusuz ki, her zaman aldatıcıydı. Ele geçirilemez bir dünya o.” (Özlü, 2011: 20). Kafka'yı ve onun yaratılarını aynı kentte hissetmek ve belki de aynı kentin büyüyle Kafka tarzı eser vermek, onun hayalidir. Kafka, onun yazarlığını besler. Onun Kafka ile kurduğu bağ da yapıtlarındaki karanlık ve melankolik tarafları sivriltilir. Kafka'nın eserlerinde geçen Prag ile gezdiği Prag arasında bağlantı kurmaya çalışır. Prag'da Kafka'nın acılarını, yalnızlığının nedenlerini anlayabileceğini düşünür. Bunun için kentin tarihini ve mimarisini ipucu olarak kabul edip bu yönde araştırma yapar. Özlü, Kafka'ya duyduğu hayranlığı ve merakı, entelektüel kimliğine katkı sağlayacak biçimde kullanır.

Özlü, genç yaşta hem modern edebiyat hem de aşk sayesinde edebiyata ve yazma eylemine yönelir. Ona göre yazmak, kendisini “canlı hayat”tan soyutlar. İkisi arasında gelgitler yaşar. “Canlı hayat” a diğer insanlar kadar karışmadığı düşüncesi, onda melankoli yaratır. Bunalımlı durumu, yazıya akar ve öykü ya da “günlük olmayan günlükler” yazar. “*İtiraflar*” a benzer küçük bir kitap sahibi olabileceğini düşünür (Özlü, 2011: 24). Burada akla Jean-Jacques Rousseau'nun *İtiraflar* adlı eseri gelmektedir. Batı edebiyatını genç yaşta yakından tanıyan Özlü'nün bu eseri okumuş olması muhtemeldir. Özlü, okuduğu yapıtlardan ve yazarlarından ilham alır. Bu da onun okuma ve yazma dünyasına yeni renkler ve imgeler katar. Yazma eylemi, onun hayatta kalmasını sağlayan yegâne kurtuluş gibi görünür. O, yalnızlıktan bunalan ama okuyup yazmak ve kendini bulmak için yalnızlığı arayan biridir. Bu çelişkiler de ona sıkıntı verir. İkili ilişkilerde de melankoliden kurtulamaz. Melankoli ve yalnızlık, Özlü'yü kendi içine çevirdiği gibi yazıyı bir iç boşaltımı, paylaşım aracı

olarak görmesine yarar. İçe dönük oluşu, onu kendini ifade etme aracı olan edebî ürünlere yöneltilir.

2.3. Felsefe ve Edebiyatın Buluşması: Varoluşçuluk

Varoluşçuluk, Demir Özlü'nün yapıtlarındaki temel kodlardan biridir. Gençlik döneminde bu felsefe ile tanışır ve okumaları, yaratıları, düşünceleri varoluşçulukla biçim bulur. Yazar, entelektüel kimlik inşasında varoluşçuluktan önemli ölçüde beslenir. Varoluşçuluğa olan ilgisi, felsefe ve edebiyat alanlarında araştırmalar yapmasına; bu felsefenin karşı olduğu görüşlere de vâkıf olmasına; aydınları, filozofları tanımalarına; bu felsefeyi edebiyata yerleştirmek için öncülük etmesine yarar.

Varoluşçuluk, özellikle 1930'lu yıllardan itibaren Orta Avrupa merkezli gelişen bir felsefe hareketidir; yeni bir arayışın sonucu olarak o dönemin kendine ait koşullarına göre şekillenir. Varoluşçuluk, kendi içinde kavramsal bir bütünlükten yoksundur ve "bireycilik, herhangi bir ekole mensup olmamak, herhangi bir inancın taşıyıcısı olmamak, mevcut sistemleri yetersiz görmek, gelenekçiliği yadsımak ve onu küçümsemek" gibi belirli bir düşünme biçimini yansıtır (Gül, 2014: 27-28). 2. Dünya Savaşı öncesi itibarıyla Fransa'da bazı yazarlar, varoluşçuluk felsefesinin aşına olduğu kavramları kullanır. Bunlar arasında modern toplumdaki insanın yalnızlığı, saçma, umutsuzluk, bunaltı, başkaldırma, sorumluluk, dayanışma, seçme, özgürlük gibi kavramlar sayılabilir. Yazarlar, yazın aracılığıyla bu kavramları okura iletir ve eyleme dönük bir yazın yaratımını isterler. Albert Camus ve Jean-Paul Sartre, bu yazarların en tanınmışlarıdır. Eleştirmenler, bu yazarların ürünlerine bakarak onlara "varoluşçu etiketini" yapıştırır. 1945'lerden sonra neredeyse bir moda hâlini alan akım, 1955'lerden sonra etkinliğini kaybeder (Aksoy, 1981: 314-316).

Sartre, kuru ve sıkı bir öğreti olarak nitelendirdiği varoluşçuluğun daha çok uzmanlara ve filozoflara özgü olduğunu söyler (2019: 36). İki çeşit varoluşçudan söz eden Sartre, Katolik mezhebinden olan Karl Jaspers ile Gabriel Marcel'i Hristiyan varoluşçular arasında sayarken kendisini, Heidegger'i, Fransız varoluşçuları Tanrıtanımaz varoluşçular arasında sayar. Her iki kolu birleştiren düşünce de şudur: "Varoluş özden önce gelir" ya da "Özellikten hareket etmek gerekir." Sartre, buna örnek olarak bir kâğıt keseceğini verir. Bir kâğıt keseceğinin özü olan kâğıdı yapmayı ve tanımlamayı sağlayan reçetelerin, tekniklerin, niteliklerin tamamı, kâğıt keseceğinin var olmasından önce gelir. Varoluştan önce yapış gelir, der (2019: 37).

Varoluşçuluk, 1940'lı yıllarda Türkiye'de tanınmaya başlar ve bu felsefeyle ilgili ilk tartışma ve yazılar da 1940'ların ilk yarısına rastlar. Birkaç dergide çıkan küçük tanıtma yazıları, *İstanbul* dergisindeki yazılar, MEB'in *Tercüme* dergisindeki Sartre'ın "Existentialisme Bir Hümanizmadır" başlıklı çeviri yazısı, bu anlamda önemlidir. Hilmi Ziya Ülken de varoluşçu felsefe ile ilgili *İstanbul* dergisinde yazılar yazar ve çevirilerini yayımlar; böylece bu akım, tanınmaya başlar (Kurt, 2009: 139). Varoluşçuluk, 1950'lerin başında kendinden önceki felsefelere karşı çıkar ve "insani" olanı öne çıkarır. Böylece Türk düşünce dünyasını ve edebiyatını derinden etkiler. Çünkü bu felsefe, dönemin ruhuna uygun düşer ve bireyin psikolojisini başarıyla yansıtır (Kurt, 2009: 142). Bu sayede pek çok sanatçıyı etkiler. Nezihe Meriç, Yusuf Atılgan, Vüs'at O. Bener, Ferit Edgü, Demir Özlü, Adnan Özyalçın gibi sanatçılar, varoluşçuluğu benimser. Varoluşçuluk; gerçeküstücülüğe benzer çağdaş akımların, Fransız Yeni Romanının, bilinç akımı tekniğinin etkilerini taşıyan yeni bir arayıştır ve gerçekçi edebiyata bir tepkidir (Özkırımlı, 1990: 1164). Özlü, varoluşçu felsefenin özünü kavramak ve yapıtlarıyla bunu ortaya koymak için

derinlikli okumalar yapar. Türk edebiyatında bunun öncülüğünü yapması da varoluşçuluğun entelektüel kimliği için bir kaynak olduğunu gösterir.

Özlu, 15 Ocak 1956 ile Haziran 1960 tarihleri arasında yirmi dokuz sayı yayımlanan *A Dergisi*'nin yazar kadrosu arasındadır; dergide varoluşçuluğu kuramsal bağlamda anlatmak için yazılar yazar (Altuğ, 2001: 33). Dergideki yazıların büyük kısmının arka planında varoluşçu felsefenin etkileri olmakla birlikte bu etkiler, en çok Özlu'nün yazılarında görülür. Yazar, varoluşçulukla ilgili yazılarında saçma ve hiçlik gibi varoluşçu izlekleri sıkça yineler. Dergideki varoluşçu göndermeler, yaşanan çağı anlamlandırmak için kullanılır. Varoluşçuluğu tanıtan çeviriler de dergide verilir. Mayıs 1959 tarihli *A Dergisi*, çevirilerden oluşan "Varoluş (Existence) Filozofları ve Varoluşçuluk (Existentialisme) Özel Sayısı" adıyla yayımlanır (Altuğ, 2001: 95). Varoluşçuluğun kimi zaman sözcülüğünü yapan ve kendi kuşağını anlatmaya çalışan Özlu, kendilerini eleştiren Fethi Naci ile bir tartışmaya girer. Naci, 15 Mart 1959 tarihli *Pazar Postası*'nda "Bunalan Genç Adamlar" başlıklı bir yazı yazar. Naci'ye göre *A*'cılarının da içinde bulunduğu son kuşağın yaşadığı bunalım, bir özentidir ve ithal bir bunaltıdır. Bu kuşağın yazarlarında sinizme, oportünizme, alaycılığa, insanın yaratıcı gücünü inkâra yol açan rahat düşkünlüğü, hayat karşısında ürkeklik ve özel yaşamdan gelen bir yoksunluk vardır. Özlu de 15 Nisan 1959'da *A Dergisi*'nde yayımlanan "Bunalan Genç Adamlar" yazısında Fethi Naci'nin kuşağının toplumsal içerikli bir bunaltı yaşadığını; kendi kuşağının ise hem toplumsal hem de bireysel bunaltı yaşadığını açıklar. Özlu'ye göre, dünyadaki değişimler, insanın değerini azaltmakta ve Türkiye'de son zamanlarda güç kaybına uğratılan aydınların, toplumda ve yönetimde söz sahibi olmaları engellenmektedir. Özlu, açıkça ifade etmese de DP iktidarını eleştirir. Genç yazar kuşaklar da kendi toplumlarıyla ve dünyayla çatışma içine girer. Ortaya çıkan çatışma da varoluşçu izleklere zemin hazırlar (Altuğ, 2001: 98-99). Özlu, varoluşçuluğu, Batılı bir akımdan ziyade evrensel bir insanlık durumu olarak algılar. Yazar; kendi kuşağının geçmişinden kopmuş, toplumun değerlerine ve geleneklerine aykırı bireylerin bunaltısını deneyimler. Ona göre, kendi kuşağı ile varoluşçuluk arasında bir örtüşme vardır. Varoluşçuluk, evrensel bağlamıyla beraber Türkiye'nin kendine özgü şartlarına bağlı olarak da şekillenir. Varoluşçuluğun Batı'dan alınmış bir felsefe ya da edebiyat akımı olmadığını savunur ve toplumla, geçmişle, gelenekle uyşamayan bireylerin olduğu toplumlarda da görülebilecek bir olgu olduğunu düşünür. Yazara göre, Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik koşulları nedeniyle ülkede umutsuzluk ve karamsarlık hisleri oluşur ve böylece "bireysel bunaltı", edebî metinlere yansır (İş, 2007: 57). Özlu ve kuşağı, varoluşçu felsefe ve modernizmin etkisiyle kişinin evrende yalnız olduğunun bilincindedir; geçmişle ve değerler sistemiyle hesaplaşmaları ve böylece bir çeşit nihilizme düşmeleri, büyük bir çatışma yaratır. Bu bağlamda Özlu, şunları anlatır:

Nihilizmin, eski, kokuşmuş geleneklere karşı çıkışı, geleneklerle alay edişi, öfkesi bize örnek oldu. Bu yeni dil çağdaş düşünceleri anlayabilmemize yol açmıştır. Osmanlıca sürseydi çağdaş düşünceleri kavrayamayacaktık. Sait Faik - bu büyük yetenek, büyük birey, derin duyuşlu bu şair- özellikle 'Alemdağ'da Var Bir Yılan' adlı kitabıyla önümüzdeki kalıplaşmış rasyoneli yıktı, bize duyusun, bireyliğin, yaratmanın yollarını açtı. Orhan Kemal, başarılı edebiyatı ile bizi etkiledi. Öte yandan da Sartre'in çağdaş, Kafka'nınsa önüne durulmaz, bizi kökten saran etkisi geliyordu (Özlu, 1967, 66'dan Aktaran Kurt, 2009: 142).

Özlu, felsefeyle bağlantılı olarak Emmanuel Levinas'ın kitaplarını (2011: 72), Whitehead, Henri Birault adlı Fransız felsefeciyi, Marx'ı da okur ve yeni bir anlayış arayışına girer. Onun bu arayışta beslendiği kaynaklar, yeni bir çizgi ortaya koyan Sait Faik, Sartre, Kafka gibi kişiler ve bunların yarattığı felsefi ve edebî ürünlerdir.

Özlu, bunlardan beslenerek kendi gerçekliğini ve eserlerini ortaya koyar. Aynı zamanda karamsarlık, ölüm, intihar duyguları, problematik olarak bilincine ve duygu dünyasına müdahale eder.

Ölüm ve intihar, Selma Baş'ın da belirttiği gibi varoluşçuluğun önemli bir temasıdır. Ölüm, bir özgürlüğü ve seçimi gerektirir. Kişi, ölüme boyun eğmeyip ölümün gelmesini beklemektense kendi özgür iradesiyle kendi ölüm zamanını ve şeklini belirler; böylece kendi varoluşunu gerçekleştirir (2018: 263). Nietzsche ve Camus ile bu kişilerin takipçilerine göre intihar, “hiçliğin hürriyeti”dir ve onlara göre her şey “hiçlik”tir. Metafizik başkaldırı, Marquide De Sade'yle başlayıp Dostoyevski ile devam eder ve Nietzsche'de Tanrı fikrinin öldürülmesiyle son bulur. Bu başkaldırma eylemi, Dostoyevski'nin “Eğer Tanrı yoksa her şey mübahtır” sözünden Camus'un söylediği “Mademki Tanrı yoktur; öyleyse her şey mübahtır” sözüne dönüşür. Camus, dünyadaki kötülük, acı ve adaletsizlikler yüzünden Tanrı'yı kendi içinde öldürür. Camus'a göre intihar bir çözüm değildir (Ulutaş, 2006: 7-8). Camus için felsefenin en büyük sorunu intihardır. Özlu de intihar üzerinde düşünür ve düşüncelerini intihar sorunsalını gündeminden düşürmeyen Camus okuyarak da derinleştirir. Camus'u on dokuz yaşından beri okur. Özlu, *Yabancı*'yı Camus'un en çarpıcı eseri olarak görür. Hayatın saçmalığını kavrayan bir kişinin intihar eşiğine gelmesinin anlamlandırılabilir olduğuna inanan Özlu, yine Camus'un *Başkaldıran İnsan* adlı eserinde nihilistleri anlatan sayfaları fazlasıyla beğenir; nihilistleri eleştiren sayfalardan hoşnut olmaz. Özlu'ye göre, eylemsel bir nihilizme ulaşmış kişi, eleştirilmeyi değil; hayran olunmayı hak eder (2017: 43). Özlu, nihilistlerin intihara varan eylemlerini böylece yüceltir. Özlu'nün Camus'u anlama çabaları, onun düşünce kaynaklarına da ilgi duymasını sağlar ve bu sayede Pisarev'i, Bakunin'i, Kropotkin'i, Nietzsche'yi okur. Özlu, en çok Nietzsche'yi benimser; Nietzsche'nin *Ecce Homo* adlı eserini çok sever; *İyinin ve Kötünün Ötesinde*'yi okur. Özlu, Nietzsche'nin hem zihnini alt üst ettiğini hem de ruha coşku verdiğini söyler (2017: 50). Bu okumalar; bir düşünce üzerine farklı açılardan bakış açısı geliştirme, Özlu'nün kendi gerçekliğini bulma, zihinsel olarak huzura kavuşma amaçlarına ve entelektüel kimlik gelişimine hizmet eder.

Özlu'ye göre kişi, kendiyile ilgili her şeye karar veren ve bunu gerçekleştirebilecek gücü elinde tutan yegâne varlıktır. İntihar dahi yaşamın her anı, kişinin elindedir. Dostoyevski'nin *Ecinniler*'de yarattığı nihilist kahramanların intihara bakışlarını ele alır (2017: 31). *Ecinniler*'de Dostoyevski, “Eğer Tanrı varsa insan özgür değildir. Eğer insan özgürse Tanrı yoktur. İnsan özgürdür ve Tanrı yoktur.” der. Sartre, bu cümleyi “Varoluşçuluk” adlı manifesto yazısında kullanır. Dostoyevski'ye göre kendi iradesi sayesinde özgürlüğe kavuşabilecek olan insan, *Ecinniler*'in kahramanında somutlaşır ve özgürlüğünü kanıtlamak için intihar eder. Dostoyevski'nin eserlerindeki felsefe, birçok yazar ve düşünürü etkiler (Kurt, 2007: 27). Özlu de bundan etkilenen yazarlar arasındadır. Paris, Dostoyevski'nin romanlarındaki kararlı intihar fikrini Özlu'ye hatırlatır. Özlu'ye göre bir nihilist, intihar fikrinde kararlı olmalıdır. Kendisi, yaşamak için kendisini öldürmek istediğini söyler. Bu hayatın kendisini sınırladığına ve ölümle beraber özgürleşebileceğine inanır (Özlu, 2017: 46). Onun bu inancı, eyleme dönüşmez. Yazarın varoluşçuluğu benimsemesi ile edebî yöneliminin paralelliği de önemlidir. Özlu, bu felsefe ile bunun savunucularına yönelmiş; edebî ürünlerle de bu düşünce biçimini içselleştirmiştir. Yaradılışından da gelen karamsarlık, varoluşçulukla beslenip ölüm ve intihar ile yaşam arasında sıkışıp kalmasına; bu nedenle bunalımlar yaşamasına yol açar. Varoluşsal bunalımı, entelektüel tavır olarak değerlendirmek gerekir. Entelektüel tavır, kişi için olumlu bir göstergedir; ancak bunun yazar için olumsuz bir tarafı vardır ki bunu şöyle dile getirir: “Zihnimi bir yandan bütün bu

entelektüel şeylerle dolduruyor, fakat mutluluğun bütün entelektüel yönelimlerin dışında olduğunu düşünüyordum.” (Özlü, 2017: 48). Entelektüelin mutsuz oluşu; bilmenin ağırlığından, kendini gerçekleştirme mücadelesinden, misyonu gereği aldığı bireysel ve toplumsal sorumluluktan kaynaklıdır. Farkında olmak, Özlü'nün sadece dış dünyaya yönelik telaşlarla örülü bireysel koşturmacanın dışına çıkmasına sebep olur. Bütün bunları entelektüel kimliğin parçaları olarak görebiliriz. Huzursuzluk ya da mutsuzluk duygularının, diğer hisler gibi bir beslenme kaynağı olarak üretme hususunda entelektüelleri tetiklediği kuşkusuzdur.

2.4. Göçün Entelektüel Kimliği Yaratma Gücü

Göç, Demir Özlü'nün hayatının bir parçasıdır. Yazar, yaşamının farklı dönemlerinde yurt dışına gönüllü ya da zorunlu olarak gitmiştir. Gençlik döneminde yurt dışı deneyimi kazanan yazar, entelektüel kimliği için göçü, bir olanak olarak kabul eder. Özlü'nün yaşamındaki göçlerin izlerini ve etkilerini, yapıtlarında görmek mümkündür. Özlü, hikâyelerinde de romanlarında da yabancılaşmayı ve sürgündeki aydının yalnızlığını anlatır (Baş, 2003: 699). Eğitim, dil, edebiyat, felsefe, kent, mimari, tarih, siyaset alanlarındaki kazanımları, erken yaşta göç ettiği Paris'le beraber belli bir niteliğe kavuşur. Daha çok bireysel özgürlüğünü sorunsallaştıran Özlü için Paris, açmazlarını ortaya koymasına da ortam hazırlar.

Özlü, *Paris Güncesi*'nde Türkiye'den ayrılma kararının nedenini ve göç sürecini anlatır. Avukatlık stajı yaparken 28 Nisan öğrenci ayaklanması yaşanır ve mayısta da askerî darbe olur. 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi'nden sonra politik kişilerin eylemleri nedeniyle Türkiye'yi bir “bataklık” olarak gören Özlü, ülkesinden ayrılmayı bir kurtuluş olarak telakki eder. Yaklaşık üç ay pasaport almak için uğraşır. Özlü, Fransız hükümetinin burslusu olarak bir gemiyle yola çıkar. “Bütün ilk gençlik yıllarını dolduran rüya” (Özlü, 2017: 16) olan Paris'e gitmek, Özlü'nün hem hayallerine hem dostlarına kavuşması anlamına gelir. Paris'te tiyatro okuyan Ferit Edgü'nün yanı sıra Güner Sümer ve Yüksel Arslan da oradadır. Paris, Özlü ve arkadaşları için düşlerin şehri olarak kültür ve yaşam şenliği anlamına gelir. Attilâ İlhan, Asaf Çiyiltepe, Atilla Tokatlı, Selahattin Hilav, Sencer Divitçioğlu da Paris'e gidip dönenlerdendir (Özlü, 2017: 17). Paris'in bu kadar yoğun tercih edilmesi; edebiyat, sanat, felsefe ve bilimin burada gelişmesi, özgürlüklerin Türkiye'den daha geniş olması, düşünsel ve eylemsel faaliyetlerin meşru zeminde gerçekleşebilmesi gibi sebeplere dayanır. Paris'teki aydın ortam da Türkiye'deki entelektüel kesime cazip gelir. Paris'te Select Kahvesi'ne Demir Özlü, Onat Kutlar, Güner Sümer gibi isimlerin yanı sıra orada yaşayan ressam ve yazarlar ile İstanbul'dan ve İtalya'dan gelen Türkler de gider. Bu anlamda Paris, entelektüel gelişim için geniş olanaklar sunar. Özlü, yabancılarla da dostluk kurar. Bu sayede dil yetkinliği gelişir, kentin içine karışır. Değişik kültürden kişilerle yakın ilişki içindedir; tanıştığı kişiler, onun dünyasını zenginleştirir.

Özlü, Paris'te büyüdüğü ve yaşadığı hissiyatını her zaman taşımıştır. Fransa'nın ilk görülen kara parçası dahi onda bir sıcaklık uyandırır. Kayaları, arazi yapısını, doğasını yakından tanıyor hissini neden kaynaklandığını kendince sorgular. Paris'le duygu bağlamında kurduğu yakınlık, Özlü'nün aidiyet duygularına da yansır ve orayı vatan toprağı addederek şu kararsızlık anında kalır: “İkinci vatanım mı burası, kültürüyle ilgilenerek büyüdüğüm için. İkinci vatanım mı? Vatanım mı?” (2017: 22). Yazarın henüz varmadığı ve daha önce hiç gitmediği yabancı bir yurdu bu kadar benimsemesi ilginçtir. Ruhsal anlamda Fransa ile kurduğu bağın, kendi vatanında derinleştiremediği birtakım duygusal ve düşünsel konulardan kaynaklandığı varsayılabilir. Edebiyat, felsefe, Fransızca merakı, Fransa'ya gelip giden sanatçıların etkisi, oraya dair konuşulan özgürlük söylemleri

vs. Özlü'nün Paris'e aidiyet geliştirmesinin nedenlerindedir. Türkiye'nin çalkantılı süreci de Özlü'yü ülkesine yabancılaştıran ve Paris'e yakınlaştıran etmenler arasındadır. Onun kente dair ilk gözlemi, kılık kıyafete varan özgürlük anlayışıdır. Bu şekil ve renkle ilgili serbestiyi, insanların kendi başlarına olabilme imkânının göstergelerinden biri olarak yorumlar. Ülkesinde insanların kendi başına olamama ve kendi benliğine yabancı kalma durumlarını yoğun biçimde hisseder. Özlü'nün kendi ülkesinde görmediği bir özgürlük anlayışının Paris'teki varlığı onu heyecanlandırır. “*Clarté* okuyunuz! Genç bir komünist olunuz!” afişleri, kentle ilgili özgürlük söylemlerine dair bir kanıttır. Oysaki bu özgürlük, “genç bir Türk'ün kavramasının zor olduğu” (Özlü, 2017: 24) bir genişliğe sahiptir. Özlü'nün, “Hukuk Fakültesi'ne asistan olarak her gittiğimde, geleneğin, durağanlığın, insanı reddeden geriye çekişin görünmez bağları, her zaman rahatsız ederdi beni.” şeklinde Türkiye'deki geçmişine dönük değerlendirmeleri, Paris'in özgürlük anlayışında daha karanlık bir silüete bürünür. Böylece Türkiye'de karanlık gördüğü taraflar, Paris'te aydınlığa kavuşur. Paris'te Sorbonne'un çevresinde Voltaire'in büstü, Danton'un ve Diderot'un heykelleri, Özlü için “insana tapıl”acak kadar değerli olduğunu hatırlatır (2017: 25). Bu tavrı Türkiye'de görememek, özellikle de aydın kesimin yok sayılması, Özlü'nün kırılganlıklarını büyütür ve buna karşılık onun yabancı olduğu Paris'le bağına güçlendirir.

Özlü, Türkiye'de bilinci ile yüreği arasında sıkışır ve çoğunlukla bilinci tercih eder. Ancak Paris ona, Özlü'nün bilinçli ve ölçülü yaşama isteğini bertaraf eden bir duygu patlaması yaşatır. Duygu dünyasının özgürleşmesi, onun sadece bilincine göre şekillenen yaşam biçimi nedeniyle çektiği acıları nihayete erdirir. O, Paris'e göç ederek kendini tanıma ve gerçekleştirme süreçlerini yaşar. Paris'te gördüğü bir düşten çok etkilenir ve bunu “içimden fıskırdı; bilincimle yüreğimin en gizli birleşme noktasından.” şeklinde dile getirir (2017: 27). Gördüğü düş, onun bilinçaltında yatan ve düşlerde karşısına çıkan kendi gerçekliğidir. Varoluşsal sorunlarını bu aşamada çözmeye çalıştığı gözlenir. Kentin özgürlük havası, Türkiye'deki baskı ortamından uzak kalma, Sorbonne'da aldığı eğitim, Paris'te vakit geçirdiği aydın çevre, bütün bunlarla genişleyen akademik, edebî, felsefî, sosyolojik okumalar, Özlü'yü kendi benliğiyle buluşturduğu gibi entelektüel kimliğini kazanmasındaki temel faktörleri de oluşturur. Özlü, göç deneyimine yapıcı bir boyut katmıştır. Kendisini sadece aldığı eğitim ya da öğrendiği dil ile sınırlandırmamış, özgüveni ve idealleriyle yeniliğe açık biri olarak bir dönüşüm de yaşamıştır. Entelektüel donanımını yazıya dökmesi de önemli bir üretim olarak onun yazar kimliğini beslemiştir. Özlü örneğinden yola çıkarak göç olgusunun kişiye yalnızlık, yabancılık, aidiyetsizlik duyguları dışında verimli bir değişim sağlayabileceği anlaşılmaktadır.

Özlü, Paris'te ilk aylarda yalnızlık çeker ve kendisini Rainer Maria Rilke'nin kahramanı Malte'ye benzetir. Malte gibi hakir görülen bir yabancı olduğunu düşünür. Bu süreçte kenti tanımaya çalışır ve yalnızlık ona gizli kalmış taraflarını keşfetme imkânı sunar. “Kendini suçlamaya eğilimli, yaşama kendini bütün bütüne bırakmaktan çekinen, hep tutamak noktaları arayan” Özlü, duygusal zenginliğe kavuşmak ister. Dış dünyaya yenilip sinmektense kendini gerçekleştirmeye çalışır. Kendini bulmak ile yalnızlığın yarattığı başarıyı bir tutan Özlü, bunu ancak yazma eylemiyle gerçekleştireceğini bilir. Bu heyecan, onun için kendini bulmanın ilk adımdır (Özlü, 2017: 29).

Özlü'nün bir yere yerleşmemiş olması, yaşantısının düzensiz oluşuna ve kendisini “hiçliğin üzerinde, sallantılı” durduğunu düşünmesine yol açar. Özlü, varoluşun altındaki mutlak hiçliğe inanır ve Tanrı'yla da diğer değerlerle de ilgi kurmaz. Gündelik yaşantısına dair mitosların dışında da bir mitos olmadığını

belirtir (Özlu, 2017: 50). Aslında o, yaşamsal ve düşünsel bir sallantı içindedir. Okuduğu isimler, eserler, felsefeler arasında bir girdaba tutulur; kendine çizeceği yolu bulma sancılarını yaşar. Özlu'nün Paris'te yoğun yalnızlık hissetmesi de sıkıntılarını arttırır ve onu kitaplarla düşüncelere sevk eder. Yazma yeteneğini geliştirmenin yollarını da araştıran Özlu, yazma eyleminin, bir arınma olduğunu; sonsuzlukla, varlıkla, varoluşla, tarihle, dünyayla boğuşmak anlamlarına geldiğini; özenli ve derinlikli yazılar yazma arzusu taşıdığını belirtir (Özlu, 2017: 35). Burada göç olgusunun, varoluşçuluğun, hiçlik duygusunun, edebiyatın iç içe geçtiğine tanık olunur.

Paris, Özlu'de intiharı düşündürten taraflara sahiptir (2017: 31). Özlu, Paris'te kendisini bunalımda hissettiği günlerde, yaşamını da bir boşlukta hisseder. Bu kentte ailesinden uzak olması da ondaki boşluk duygularını tetikler. İnsanların yaşamı akışa bırakmalarına ve korkusuzca yaşamalarına imrenir. Oysa kendisi, "Beni boşluk alıyor. İçimi boydan boya kaplamış olan hiçlik aşağılıyor beni. Ben aşağılanan kendimi seyrediyorum." sözleriyle bunalımını anlatmak ister. Onun sıkıntı ile mücadele ettiğine tanık oluruz. Sıkıntı, modern bireyin varlığını tehdit eden sorunlardan biridir ve "varoluşsal boşluk", "anlamsızlık anksiyetesi -sebebi belirsiz kaygı, korku-", "boğuntu" ve "bunalım" gibi kavramlarla da karşılanır. Sıkıntı, kişinin yaşamında, bireysel ya da toplumsal, ontolojik (iç, kişisel) ya da ontik (dış, toplumsal) bağlamda anlam bulamamasıdır. Sıkıntı ile anlamsızlık, birbirine eşittir (Öcal, 2011: 151-152). Özlu'de de sıkıntı, kişisel ve toplumsal bağlamda görülür. O hem varoluşsal sorunlar yaşar hem de Türkiye'deki siyasal ve toplumsal ortamdan rahatsızlık duyar. Sıkıntılarında kurtulmak için okuma ve yazma eylemlerine başvurması entelektüel üretim olarak değerlendirilmelidir. Olumlu bir göç sonucu olan bu eğilim, Özlu için aynı zamanda bir eksikliklerdir. Çünkü Özlu, bir Kafka hayranıdır; Kafka gibi nitelikli ve zor anlaşılır ürünler vermek ister. Ne var ki Özlu, sıkıntılı süreçler geçiren ülkesinden ayrılmış ve özgür bir ülkeye göç etmiştir. Kafka ise ait olduğu kentten sıkıntısı içinde yaşamış ve eserleri bu sıkıntılarla beslenmiştir. Özlu, Paris'e giderek "Kafka gibi kapalı bir yazar olma şansını" kaybetmiştir (Özlu, 2017:16). Bunu olumsuz bir durum olarak düşünen Özlu, özgürlüğün ve baskının yazınsal ürünler üzerindeki etkilerini panoramik biçimde verir.

Özlu, Paris'in kendisine eski yaşantısının, bağlılıklarının, tanıdığı düşünce ve değer yargılarının anlamsızlığını göstermesinden tedirginlik duyar. Paris kentinin değerleri, renkleri, kültürü, sanatı ve bilimi ile Özlu'yü kendi kimliğine yabancılaştıracağı endişesini taşır. Kent, canlı bir varlık olarak Özlu'yü kendi beniyile bir hesaplaşma yaşaması için uygun bir ortam yaratır. Bu sıkıntılarının ortasında Kierkegaard okur. Kierkegaard, "ıssız yolda yürüyen, yürürken yükselen birey"i vurgular ve bu, Özlu'nün bunalımını derinleştirir (Özlu, 2017:37). Özlu, yalnız kalmaktan korkmaz; ancak varacağı noktanın belirsizliğinden ve başka bir ruh haline ulaşacağından korkar. Varlığını tehdit eden nedenleri bulamaması da onda bunalıma yol açar. Özlu, bunalımdan ve varoluşsal sorunlarından kurtulmak için Nietzsche'ye yönelir.

Özlu, Türkiye'ye döndükten sonra Paris düşlerinden çıkmaz. Paris düşleri sayesinde yaşama gücü bulan yazar (2017: 11), İstanbul'a ne kadar uzak olduğunu hissettirir. Özlu için Paris, özgürlük, sanat, felsefe imgelerinin somutlaşmış biçimidir. Bunun yanı sıra Özlu'nün burjuva yaşantısının da Paris'i onun için cazip hâle getirdiği söylenebilir. Özlu, Ferit Edgü'ye 30 Ağustos 1962 tarihli yazdığı mektubunda Türkiye'ye döndükten sonra İstanbul'a uyum sağlayamadığını bildirir: "Korkunç bir yer, yeniden fakülteye giriyorum, evden pek çıkamıyorum, sokaklar köylü, kasabalı işsizlerle dolu... İki yıl içinde Paris'e gelerek uzun zaman için yerleşme isteğimdeyim." (Gökıldız, 2017: 7). Elbette bunu salt bir kent düşkünüğü

olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır. Ülkenin sahip olduğu sosyal, kültürel, siyasal solukların kente kazandırdığı ruhu düşünmek daha yerinde olacaktır. Bu bağlamda Özlü'nün kişisel ve toplumsal özgürlüğü hissettiği, sanatın ve felsefenin kalbi olduğu Paris kentine karşı bir aidiyet duyduğu görülür. Onun İstanbul'a olan uzaklığı bir kente, memlekete, vatana olan soğukluğu değil; daha çok Türkiye'nin sosyal ve siyasal atmosferine yabancı ve mesafeli oluşuyla değerlendirilebilir. Yazarın Paris'e göçü de Türkiye'ye dönüşü de entelektüel kimliği için ruhsal ve düşünsel birer beslenme kaynağıdır.

Sonuç

Entelektüel kimlik, kişinin pek çok kaynaktan yararlanıp bunları yapılandırmak koşuluyla uzun bir süreçte kazandığı birikim, eylem ve üretim bütünüdür. Öncelikle okuma ve düşünme etkinliklerini gerektirir. Kişi, ilgi duyduğu alanlarda yetkinleşmek amacıyla bu etkinlikleri gerçekleştirmek zorundadır. Demir Özlü de *Paris Güncesi*'nde ilk gençlik dönemlerine kadar uzanan entelektüel gelişimini; okuduğu eserler, etkilendiği kişiler ve felsefeler vasıtasıyla anlatır. Özlü'nün eserde kendini ve deneyimlerini anlatmak maksadıyla yazdığı günce parçaları, bir entelektüelin yetişme sürecinde hangi kaynaklardan beslenebileceğini örneklendirir. Eserden hareketle Özlü'nün entelektüel kimlik ediminde eğitim ve okuma eyleminin, edebiyatın, varoluşçuluğun ve Paris'e göçün öne çıkan beslenme kaynakları olduğu tespit edilmiştir. Yazarın erken yaşta okumaya önem verdiği, okuduğu kitaplarla ve onların kahramanlarıyla bir bağ kurduğu anlaşılmaktadır. Okuma eylemini bu derece içselleştirmesi, kitapların dünyasına dalmasını sağlamıştır. Bireysel okumalarıyla birlikte lise ve üniversite dönemleri ile Paris'te aldığı eğitimler de onun okumalarını genişletir; yeni perspektifler kazanmasına vesile olur; dil öğrenimini destekler; farklı alanlarda uzmanlaşmasını sağlar; sanat ve bilim çevresine girerek bu çevrelerden beslenmesine imkân hazırlar.

Varoluşçuluk, Özlü'nün hem sanatçı kişiliğinde hem de felsefi düşüncelerinde en önemli kilittir. Varoluşçu felsefenin kuramsal ve edebî ürünlerinden beslenerek kendi düşünce dünyasını kurar ve sanatını bu felsefe üzerinde yapılandırır. Özlü'nün melankolik yapısına da uygun düşen bu felsefe, onun entelektüel kimliğinin ana damarlarından biri olur. Aynı zamanda yazarın uğraşlarıyla Türk edebiyatında bir kuşağın varoluşçulukla şekillenmesine de önemli katkılar sağlar. Özlü, varoluşçuluğu yaşam felsefesine ve eserlerine sindirmiştir.

Özlü'nün kendi isteğiyle Paris'e gitmesi, kendisiyle yüzleşmesine ve benliğini bulmasına yarar. Çünkü göç; bütün göçmenlerde olduğu gibi Özlü'de de yalnızlık, yabancılık, bunalım duygularını yaratır. Bu duygular, onun edebiyat ve felsefe ile daha derinlikli bir ilişki kurması sonucunu doğurur. Böylece okuduklarıyla da kendi kimliğini bulmaya çalışan yazar, kendini gerçekleştirirken entelektüel kimliğini de inşa eder. Ayrıca göç, Özlü'nün dil gelişimine ve kültürel birikimine olumlu katkılar sunar. Göç sürecindeki deneyimlerini, entelektüel kimliği için beslenme kaynağı olarak kullanır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ekrem (1981). "Yazın ile Felsefenin Eylemde Buluşması", *Türk Dili*, Yazın Akımları Özel Sayısı, S. 349, s. 314-322.
- Altuğ, Fatih (2001). *Bir Edebî Değişimi A Dergisi ile Okumak*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

- Arslan, Ahmet (2002). “Aydınlar, Entelektüeller ve Müminler”, *Cogito*, Entelektüeller Gerekli mi? S. 31, s. 201-214.
- Aytaç. Gürsel (1991). *Edebiyat Yazıları II*, İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Baş, Selma (2003). *Türk Hikâyeciliğinde Yabancılaşma (1950-1980)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Van.
- Baş, Selma (2018). *Ferit Edgü'nün Eserlerinde Kafkaesk Dünya*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Bezirci, Asım (2003). *1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Çopuroğlu, Büşra (2015). “Türk Edebiyatında Melâl: 1950 Kuşağında Bir Bunaltı”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, S. 14, s. 195-207.
- Geçen, Sevda (2020). *Demir Özlü İnsan ve Eser*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Ardahan.
- Gökıldız, Mısra (Ed.) (2017). *Özyurdunda Yabancı Olmak - Demir Özlü - Ferit Edgü Mektuplaşmaları*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Gül, Fikri (2014). “Varoluşçu Felsefenin Türk Düşünce Hayatındaki Yansımaları”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 18, s. 27-32.
- Hilav, Selahattin (2016). *Entelektüeller ve Eylem/Düşünceler-Tartışmalar-Söyleşiler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İş, Ayşe Öykü (2007). *Ferit Edgü ve Demir Özlü'nün Hikâyelerinde Varoluşçu Öznellik*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Kılıçbay, Mehmet Ali (1995). “Türk Aydınının Dünyasını Anlamak”, *Türk Aydın ve Kimlik Sorunu*, haz. Sabahattin Şen, s. 175-180, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kovanlıkaya, Aliye (2006). “İki Entelekt”, *Doğu Batı-Düşünce Dergisi-Entelektüeller III*, S. 37, s. 205-219.
- Kurt, Mustafa (2007). *1950 Sonrası Türk Edebiyatında Varoluşçu Felsefeden Etkilenen Yazarların Romanlarında Yapı, Tema ve Anlatma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Kurt, Mustafa (2009). “Varoluşçuluğun Türk Edebiyatına Girişi ve İlk Etkileri”, *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, S. 4, s. 139-154.
- Küçükcal, Asena Eylül (2019). *Demir Özlü'nün Eserlerinde Kent ve İnsan*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Öcal, Oğuz (2011). “Sıkıntı Kavramı ve Bir Küçük Burjuvanın Gençlik Yılları Romanı”, *Karadeniz Araştırmaları*, S. 28, s. 151-164.
- Özata Dirlikyapan, Jale (2007). *Yazınsal Kavrayışta Köklü Bir Değişim: Türk Öykücülüğünde 1950 Kuşağı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Özkırımlı, Atilla (1990). “Türk Edebiyatında Akımlar”, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul: Cem Yayınevi.

Özlu, Demir (1967). Demir Özlu'nun Yaniti, *Yeni Ufuklar*, [Özel Sayı: 1950-1960 Kuşuğının Ozan ve Hikâyecileri Kendi Kendileriyle Hesaplaşıyorlar], S. 176, s. 66-71.

Özlu, Demir (2006a). *Amerika 1954*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Özlu, Demir (2006b). *Dalgalar*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Özlu, Demir (2011). *Tatlı Bir Eylül*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Özlu, Demir (2019). *Bir Küçükburjuvanın Gençlik Yılları-Bir Uzun Sonbahar-Bir Yaz Mevsimi Romansı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Özlu, Demir (2020). *İthaka'ya Yolculuk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Özlu, Demir (2017). *Paris Günleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Sartre, Jean-Paul (2019). *Varoluşçuluk*, çev. Asım Bezirci, İstanbul: Say Yayınları.

Şeriati, Ali (2017). *Aydın*, çev. Ejder Okumuş, Hicabi Kırlangıç, Murat Demirkol, Ankara: Fecr Yayınları.

Ulutaş, Nurullah (2006). *Türk Romanında İntihar (1872-1960)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bursa.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarları bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.